

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

ACCOUNTING AND ANALYTICAL ASPECTS OF FISCAL MECHANISMS OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF NATIONAL ECONOMIES

У статті розглянуто специфіку й особливості функціонування різних видів податків в європейській системі оподаткування країн Європейського Союзу та країн ОЕСР та обґрунтовано практику їх застосування в Україні. Узагальнено та визначено рейтинг системи показників європейської податкової політики країн Європейського Союзу та країн ОЕСР (такі як Швейцарія, Туреччина, Норвегія, Великобританія, Ісландія). Для розуміння, чому кожна країна має такі позиції в європейській системі оподаткування, проаналізовано кожний податок та його вплив на економіку країни. Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку та удосконалення системи оподаткування в умовах перебудови економіки України, коли в країні відбуваються великі трансформації в соціально-економічних та політичних сферах, прагнення в умовах сьогодення нашої країни до інтеграції у Європейське співтовариство. У підсумку статті здійснено висновки про необхідність використання досвіду європейських країн щодо управління податків, яке буде створювати передумови до належного реформування податкової системи в реаліях України.

Ключові слова: податки, європейська система оподаткування, ставка податку, корпоративний податок, індивідуальний податок, податок на споживання, податок на майно.

The article examines the specifics and peculiarities of the functioning of various types of taxes in the European taxation system of the European Union and OECD countries and substantiates the practice of their application in Ukraine. It is well known that the economic development of the country directly depends on the formed tax policy in the state. Under the conditions of dynamic changes in economic relations and a competitive market environment, tax legislation also changes, which varies a lot in different countries, depending on their geographical location, organization and conditions of conducting business activities. Based on the generalizations of various scientific works and current practice, various ways of taxation in European countries have been researched and analyzed and their comparative advantages have been assessed, taking into account factors of competitiveness (maintaining low marginal tax rates, which will contribute to the inflow of investments into the country – economic growth – obtaining the maximum profits, and this will lead to the payment of appropriate taxes and the filling of the country's budget) and neutrality. The ranking of the system of indicators of the European tax policy of the countries of the European Union and OECD countries (such as Switzerland, Turkey, Norway, Great Britain, Iceland) is summarized and determined. To understand why each country has such positions in the European taxation system, each tax and its impact on the country's economy is analyzed. The need for further development and improvement of the taxation system in the context of the restructuring of the Ukrainian economy, when major transformations are taking place in the country in the socio-economic and political spheres, as well as the desire of our country to integrate into the European Community is substantiated. At the end of the article, conclusions are made about the need to use the experience of the European Union and OECD countries in tax administration, which will create prerequisites for the proper reform of the tax system in the realities of Ukraine. The state can introduce certain reductions in tax rates for certain groups of goods, following the example of EU countries. Such measures will stimulate Ukrainian enterprises to focus more attention on the quality and usefulness of the offered products.

Key words: taxes, European taxation system, tax rate, corporate tax, individual tax, consumption tax, property tax.

УДК 657.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct77-7>

Лобода Н.О.

к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і контролю, Львівський національний університет імені Івана Франка

Чабанюк О.М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський торговельно-економічний університет

Loboda Nataliya

Ivan Franko National University of Lviv

Chabaniuk Odarka

Lviv University of Trade and Economics

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли в Україні мають місце важливі перетворення в соціально-економічних та політичних сферах, велика увага приділяється створенню результативної системи оподаткування. Загальновідомо, що наповнення доходної частини бюджету залежить від механізму стягнення податків, а це, звісно, є основною фінансовою базою країни. Податкова система країни успішно вирішує фіскально-розподільче завдання та сприяє постійному, стабільному та повноцінному надходженню коштів до бюджету країни. Формується дохідна частина бюджету, яка є основою для фінансування соціальних процесів та економічного розвитку держави та регіонів.

У період, коли Україна стала на шлях переходу до ринкової економіки та інтеграції у Європейське співтовариство, створення нових соціальних та економічних відносин у суспільстві, розбудови

нашої країни як незалежної та самостійної, вагомезначення відводиться податковій системі. Відтак набуває великого значення системний аналіз функціонування податкової системи, особливо в теперішніх умовах, коли в Україні діє військовий стан, а також за умов економічної кризи, спричиненої карантинними обмеженнями пандемії COVID-19.

Розвиток будь-якої країни переважно залежить від надходжень до бюджету, основу яких становлять податки, збори і обов'язкові платежі. Саме від своєчасності і повноти сплати податків залежить наповнення доходної частини бюджетів усіх рівнів, фінансування різних сфер життєдіяльності держави, особистих потреб громадян [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, що досліджують чи досліджували функціонування ПДВ, можна виділити

таких, як: О.В. Адамик, О.В. Артюх, В.В. Бабіч, Ф.Ф. Бутинець, А.В. Дмитренко, А.М. Герасимович, П.О. Куцик, Т.Ф. Плахтій, П.Я. Хомин, В.О. Шевчук та інші. Закордоном це питання розглядали вчені: К. Віксель, Дж. М. Кейнс, Дж. С. Мілль, П.В. Мікеладзе, Дж. Меклі, Д. Вільям, С.Л. Брю, К.Р. Макконел, А. Тейт. Залишається малодослідженим у вітчизняній економічній науці функціонування різних видів податків, які діють в розвинених європейських країнах, а також недостатньо проаналізовано досвід і практику їх застосування в Україні, що й доводить актуальність теми пропонованої статті.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення досвіду застосування різних видів податків в розвинених європейських країнах та обґрунтовано практику їх застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серйозним фактором, що впливає на процес управління функціонування підприємства, є оподаткування. За умов динамічних змін економічних відносин та конкурентного ринкового середовища змінюється і податкове законодавство, яке чимало різниться в різних країнах, залежно від їхнього географічного розташування, устрою та умов ведення підприємницької діяльності. З огляду на сказане потребує подальших досліджень питання особливостей побудови податкових систем у розвинених, зокрема європейських, країнах та їх впливу на розвиток національного виробництва.

Макроекономічна динаміка останнього десятиліття свідчить, що західноєвропейські країни знаходилися у стані фінансово-економічної турбулентності. Після глобальної кредитної кризи у 2008-2009 рр. та економічної шкоди, завданої епідемією коронавірусу COVID-19, мало місце нестійке економічне зростання, викликане насамперед відновленням ринків експортної продукції та світової економіки. Впродовж цього періоду сума валового внутрішнього продукту країн здебільшого зростала, проте ця тенденція не була сталою. Перед країнами поставало складне і багатоаспектне завдання пошуку механізмів забезпечення технологічної модернізації економіки, посилення інституційної спроможності фінансових інститутів, створення фундаментальних основ для відновлення стійкої позитивної динаміки економічного розвитку. Податковій політиці відводиться важливе місце у реалізації зазначеного, адже від прийнятих податкових рішень залежить інвестиційна активність економічно активних осіб, обсяг тінізації економіки та податкових надходжень до бюджетів різних рівнів.

Добре відомо, що економічний розвиток країни напряму залежить від сформованої податкової політики в державі. Таким чином, вкрай важливо дослідити та проаналізувати різні шляхи щодо оподаткування в європейських країнах та оцінити

їх порівняльні переваги, враховуючи фактори конкурентоспроможності (утримання невисоких граничних ставок по податках, які будуть сприяти надходженню інвестицій в країну – економічному зростанню – отриманню максимальних прибутків, а це призведе до сплати відповідних податків та наповненню бюджету країни) та нейтральності. Для визначення, чи є податкова система країни привабливою (чи можна її брати за основу) при формуванні ідеальної моделі для реформування податкової системи, розглянемо в табл. 1 узагальнення показників європейської системи оподаткування країн Європейського Союзу та країни ОЕСР (такі як Швейцарія, Туреччина, Норвегія, Великобританія, Ісландія).

Аналізуючи дані табл. 1, можна зазначити, що найвищу позицію отримує одна з країн – Естонія.

За останні кілька років податкова система Естонії у міжнародному індексі податкової конкурентоспроможності оцінюється як одна з кращих у світі. Неодноразово Естонія посідала місця в першій десятці "Індексу економічної свободи", що складається спільно Heritage Foundation і The Wall Street Journal [2].

Таку позицію Естонія отримала завдяки таким привабливим деталям системи оподаткування, як:

- застосування по податку на прибуток ставки 20% (застосовується дана ставка тільки для розподіленого прибутку між співвласниками підприємства);

- застосування сталої 20% ставки податку на доходи фізичних осіб (дана ставка не розповсюджується на доходи особистих дивідендів);

- застосування до вартості землі податку на власність (вартість рухомого майна даним податком не обкладається);

- з 2014 року в Естонії існує програма е-резидентства, яка дозволяє іноземцям використовувати послуги естонської електронної держави, у т.ч. реєструвати компанії через Інтернет і дистанційно керувати своїми бізнес-проектами з будь-якої точки світу [2];

- застосовується територіальна податкова система, що повністю звільняє іноземні прибутки, які отримані бізнесом даної країни, від національного оподаткування з врахуванням незначних обмежень.

Одна із найбільш привабливих країн ОЕСР – Швейцарія (економіка даної країни є однією з найбільш ліберальних і конкурентоспроможних економік світу [5]), в даному рейтингу займає третє місце. Дана країна посіла це місце завдяки низьким ставкам таких податків, як корпоративний податок, податок на споживання, податок на доходи фізичних осіб.

Успіх Швейцарії безпосередньо пов'язаний з ліберальною економічною системою, політичною стабільністю та тісною економічною співпрацею з іншими країнами [5].

Таблиця 1

Узагальнення показників системи оподаткування країн ЄС та ОЕСР

Країна	Загальний рейтинг	Загальний рахунок	Рейтинг показників			
			Корпоративний податок	Індивідуальний податок	Податок на споживання	Податок на майно
Естонія	1	100	2	5	8	1
Болгарія	2	92,0	3	2	6	10
Швейцарія	3	89,4	9	14	1	31
Кіпр	4	88,8	4	8	3	3
Латвія	5	87,7	1	6	14	6
Мальта	6	80,7	29	12	4	2
Чеська Республіка	7	80,3	11	7	12	7
Словаччина	8	75,0	20	3	15	5
Люксембург	9	74,7	25	28	2	14
Литва	10	74,0	6	13	16	7
Угорщина	11	73,2	8	4	32	19
Швеція	12	71,6	12	18	20	9
Туреччина	13	71,2	17	23	5	22
Румунія	14	70,9	7	1	27	27
Нідерланди	15	69,6	26	21	10	14
Хорватія	16	66,8	5	24	25	4
Словенія	17	65,4	13	11	23	27
Фінляндія	18	64,6	14	19	18	17
Німеччина	19	64,5	27	30	7	10
Норвегія	20	64,3	18	22	21	13
Великобританія	21	62,4	28	20	26	19
Данія	22	60,7	15	26	17	10
Австрія	23	60,5	24	29	9	23
Бельгія	24	60,5	19	15	13	25
Греція	25	60,1	21	9	31	21
Польща	26	56,9	23	10	29	24
Ісландія	27	55,0	16	16	24	29
Ірландія	28	52,9	10	27	28	17
Іспанія	29	52,6	31	25	11	30
Італія	30	48,6	22	17	30	32
Португалія	31	44,5	32	31	19	14
Франція	32	44,5	30	32	22	25

Джерело: сформовано авторами на основі [32; 4; 7; 11]

Португалія та Франція займають в даній таблиці показників останню позицію. Чому так сталося? Португалія: по-перше, має високу ставку корпоративного податку (31,5% [6]), по-друге, встановила високу ставку податку на прибуток (53% – де 48% центральний та 5% додаткові податки [6]).

У Франції присутні численні викривлені податки на майно з частковими поборами на садиби, фінансові операції, податок на нерухоме майно, ПДВ (охоплює менше 40% кінцевого споживача), а також високе податкове навантаження на заробітну плату працівника (47%).

Як зазначають різні наукові видання: по-перше, для Франції властиві високі соціальні

податки – платежі та внески у фонди соціального призначення (понад 40% загальної суми обов'язкових платежів і податків у порівнянні з близько 30% в середньому по країнах ЄС); по-друге, структура податкової системи історично склалася таким чином, що фіскальне значення непрямого оподаткування (податків на споживання) у загальній сумі державних доходів перевищують долю прямих; по-третє, в основі бюджетного процесу знаходиться принцип пріоритету ресурсів; по-четверте, відповідно до вимог уніфікації податкових систем в рамках Європейського Союзу протягом останнього десятиліття спостерігається зниження ставок оподаткування з

одночасним розширенням податкової бази за рахунок скасування пільг [7].

Для розуміння, чому кожна країна має такі позиції в європейській системі оподаткування, проаналізуємо кожний податок та його вплив на економіку країни.

1. *Корпоративний податок* (аналог українського податку на прибуток підприємства) являє собою прямий податком на прибутки підприємства. На рис. 1 відображено оцінку рейтингу країн з встановленими граничними ставками корпоративного податку (найвищий рейтинг – мінімальна ставка податку, відповідно максимальна ставка податку є найнижчою позицією у рейтингу).

Аналізуючи дані рис. 1, можна зазначити, що у Мальті стягується найвища (максимальна) ставка податку (35%. Але треба врахувати, що

такий високий відсоток зобов'язуються платити компанії, у яких частина прибутку від здійснення комерційної діяльності на території країни складає вище 10% [8]), а найнижча ставка зафіксована в Угорщині (9% [9]).

2. *Індивідуальний податок* (аналог українського ПДФО) – стягується з доходів фізичних осіб або домогосподарств для фінансування загальнодержавних операцій. Ставка податку змінюється в залежності від збільшення отриманого доходу фізичною особою або домогосподарствами.

Найвище місце щодо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб посідає Данія (55,9% [10]. Встановлена ставка податку в Данії є однією із найвищих не лише в Європі, але й у світі), Франція (55,4% [10]) та Австрія (55% [10]). Відповідно найнижчу сходинку посідають такі

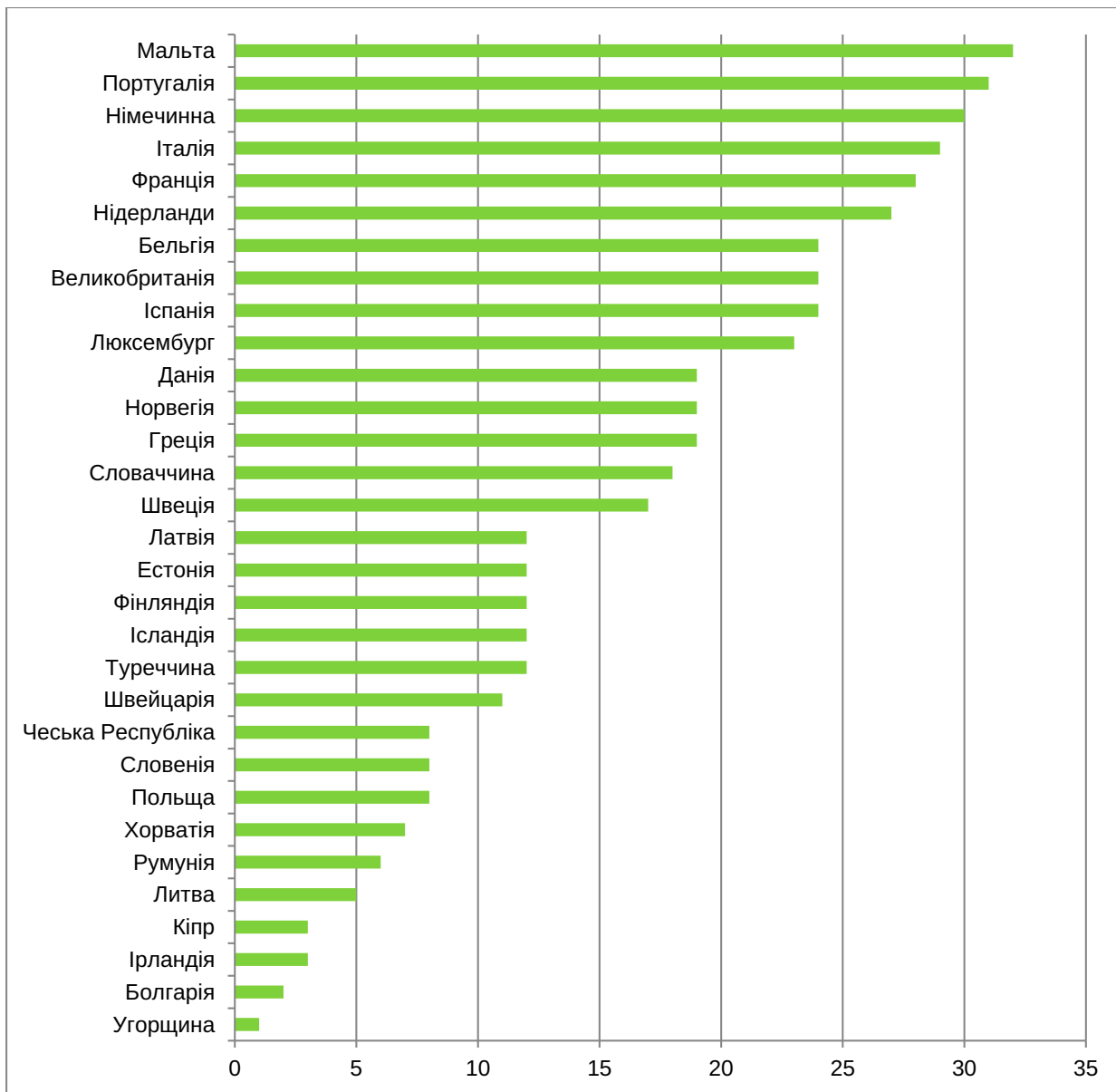

Рис. 1. Оцінка рейтингу країн з встановленими граничними ставками корпоративного податку

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 4; 7; 11]

країни, як Болгарія та Румунія (10% відповідно [10]) (рис. 2).

3. *Податок на споживання* (аналог українського ПДВ) – застосовується при придбанні фізичними особами товарів та послуг. Насамперед треба зазначити, що найважливіше місце серед різних видів податків займає податок на додану вартість (ПДВ), що займає основну частину податкових надходжень більшості країн. На рис. 3 відображено оцінка рейтингу країн з встановленими граничними ставками податку на споживання (найвищий рейтинг – країни з нижчими ставками податку на споживання, відповідно максимальна ставка податку є найнижчою позицією у рейтингу).

Аналізуючи дані рис. 3, можна зазначити, що в Угорщині стягується найвища ставка податку (27% [9]), а найнижча ставка зафіксована в Швейцарії (7,7% [5]).

4. *Податок на майно* – стягається при отриманні майна фізичною особою або підприємством. На рис. 4 відображено оцінка рейтингу країн з встановленими граничними ставками податку на майно (найвищий рейтинг – країни які не застосовують даний податок, або оподатковують лише землю, відповідно країни які застосовують максимальну ставку податку, займають найгіршу позицію у рейтингу).

Аналізуючи дані рис. 4, можна зазначити, що в Естонії [2] податок на майно застосовується тільки до вартості землі. Такі країни, як Мальта [11], Кіпр [11] (податок на нерухоме майно скасовано з 1 січня 2017 року, а податок на спадщину скасовано з 1 січня 2000 року [12]) та Хорватія застосовують невисокі ставки податку на нерухоме майно.

Досліджуючи вищенаведену інформацію, цікавим є той факт, що досвід функціонування системи оподаткування підприємств (за даними дослідження ЕУ Ukraine, підготовленому для проєкту "50 головних експортерів України 2022" [13] в Угорщині, де система оподаткування для більшості податків у 2024 році вважається однією з найбільш сприятливих у порівнянні із країнами ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), які є географічно найближчими до нашої держави. Дані переваги (найнижча ставка корпоративного податку – 9%, широка система пільг та звільнення від оподаткування дивідендних виплат на користь іноземних компаній) нівелюються 27% (в 2012 році уряд підвищив з 25% до 27% [9]) ставкою загального податку з обороту (аналог українського податку на додану вартість).

В умовах перебудови економіки України, коли в країні відбуваються великі трансформації в соціально-економічних та політичних сферах,

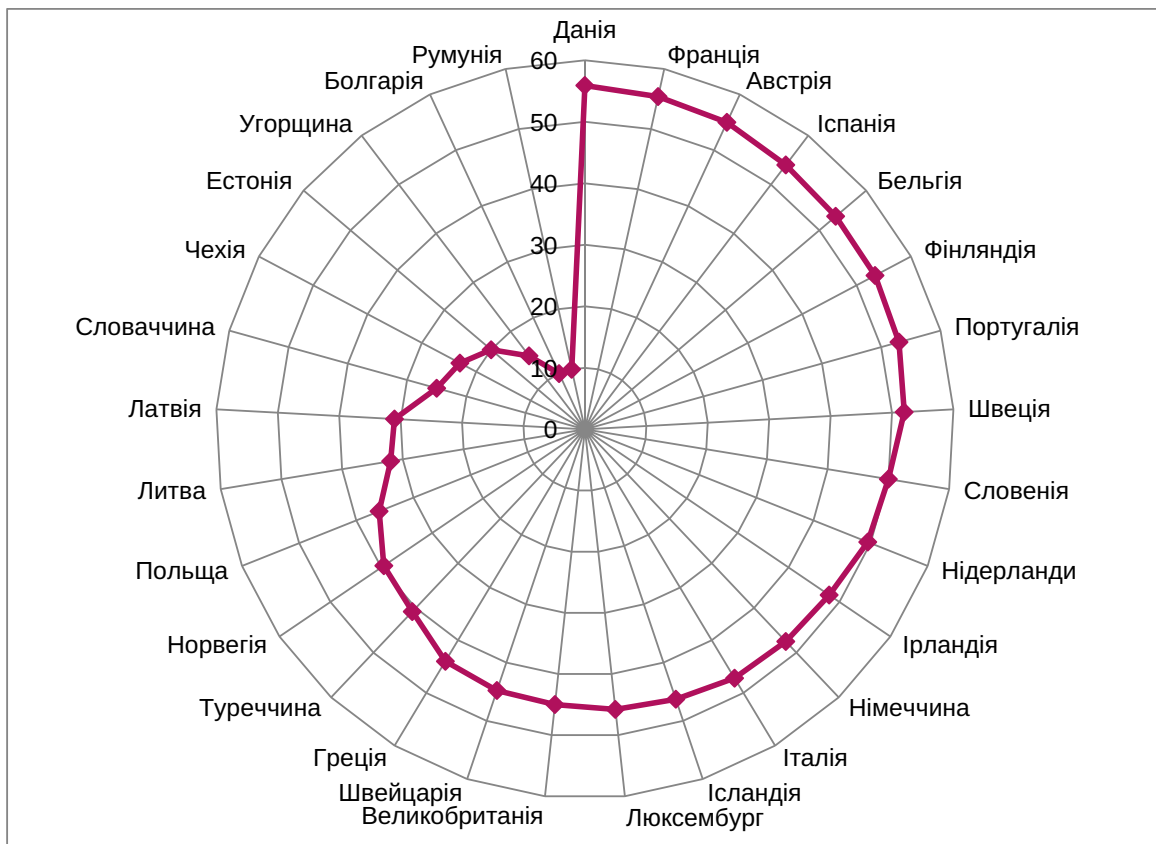

Рис. 2. Оцінка рейтингу країн з встановленими граничними ставками корпоративного податку

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 4; 10]

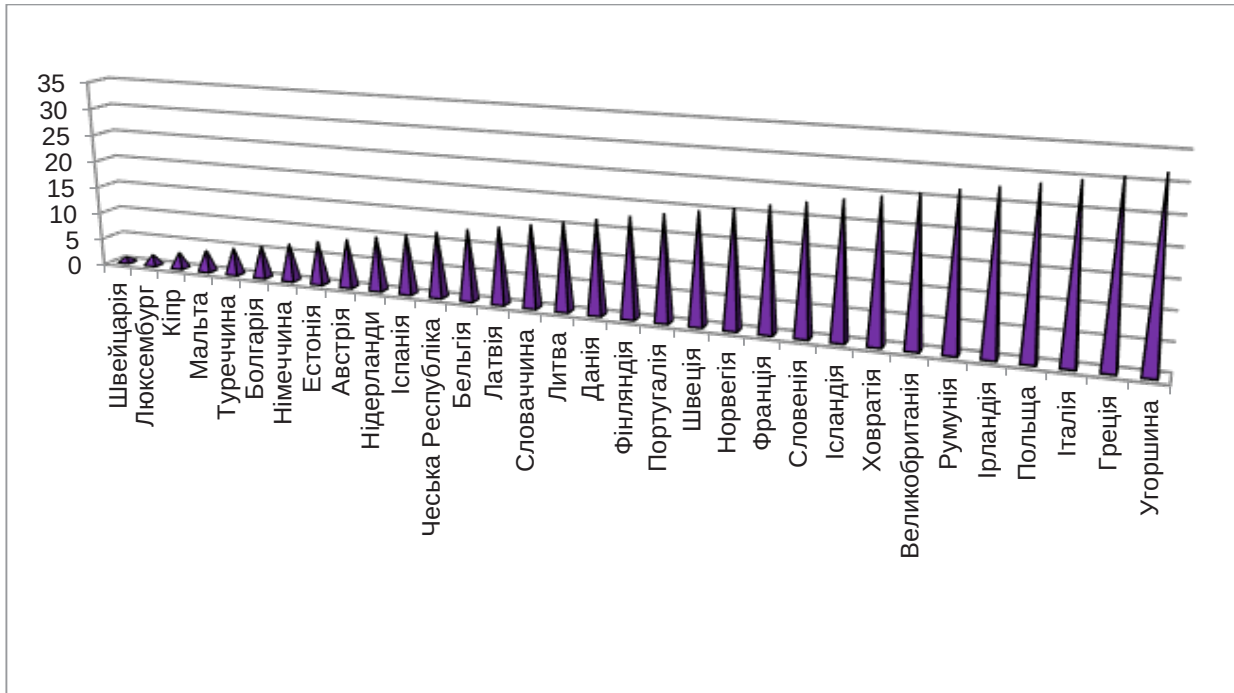

Рис. 3. Оцінка рейтингу країн з встановленими граничними ставками податку на споживання

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 4; 7; 11]

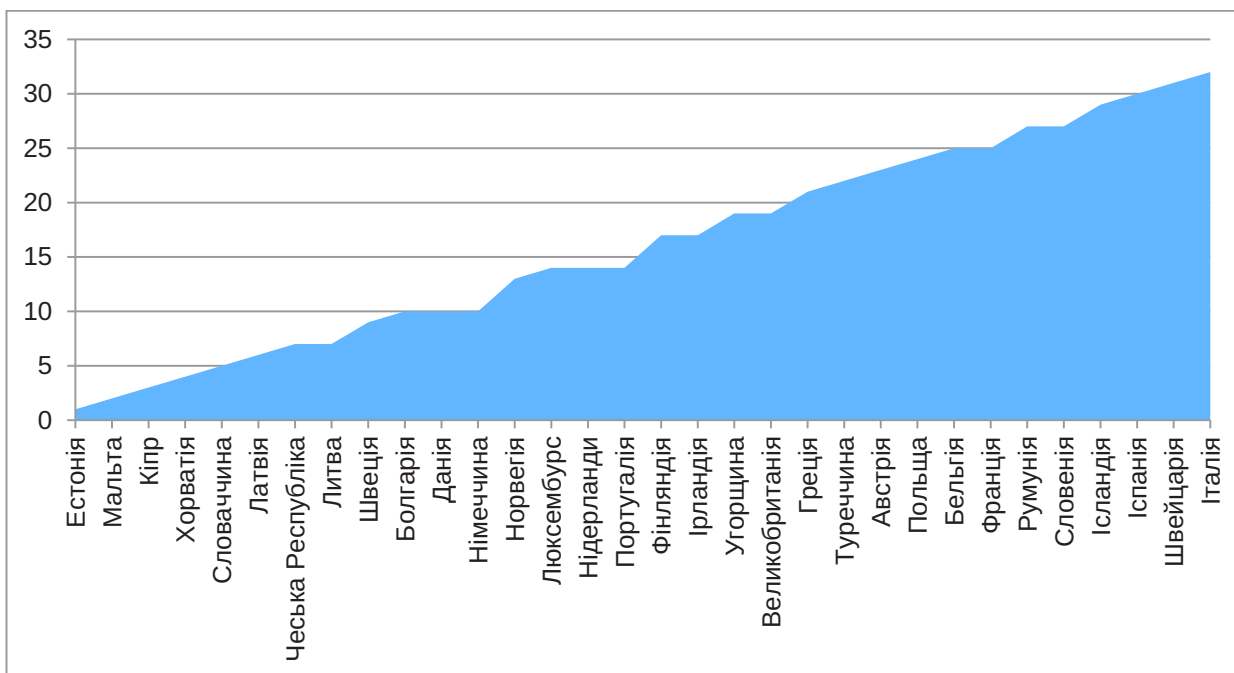

Рис. 4. Оцінка рейтингу країн з встановленими граничними ставками податку на майно

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 4; 7; 11]

прагнення в умовах сьогодення нашої країни до інтеграції у Європейське співтовариство, дослідження досвіду країн Європейського союзу та країн ОЕСР щодо справляння податків, створює передумови до належного реформування податкової системи в реаліях України.

Податкова система України є одним із найголовніших чинників впливу на економічний розвиток держави та відіграє роль у перебудові економіки України, створенні соціально-економічних взаємовідносин та розбудові країни як незалежного і самостійного суб'єкта [14].

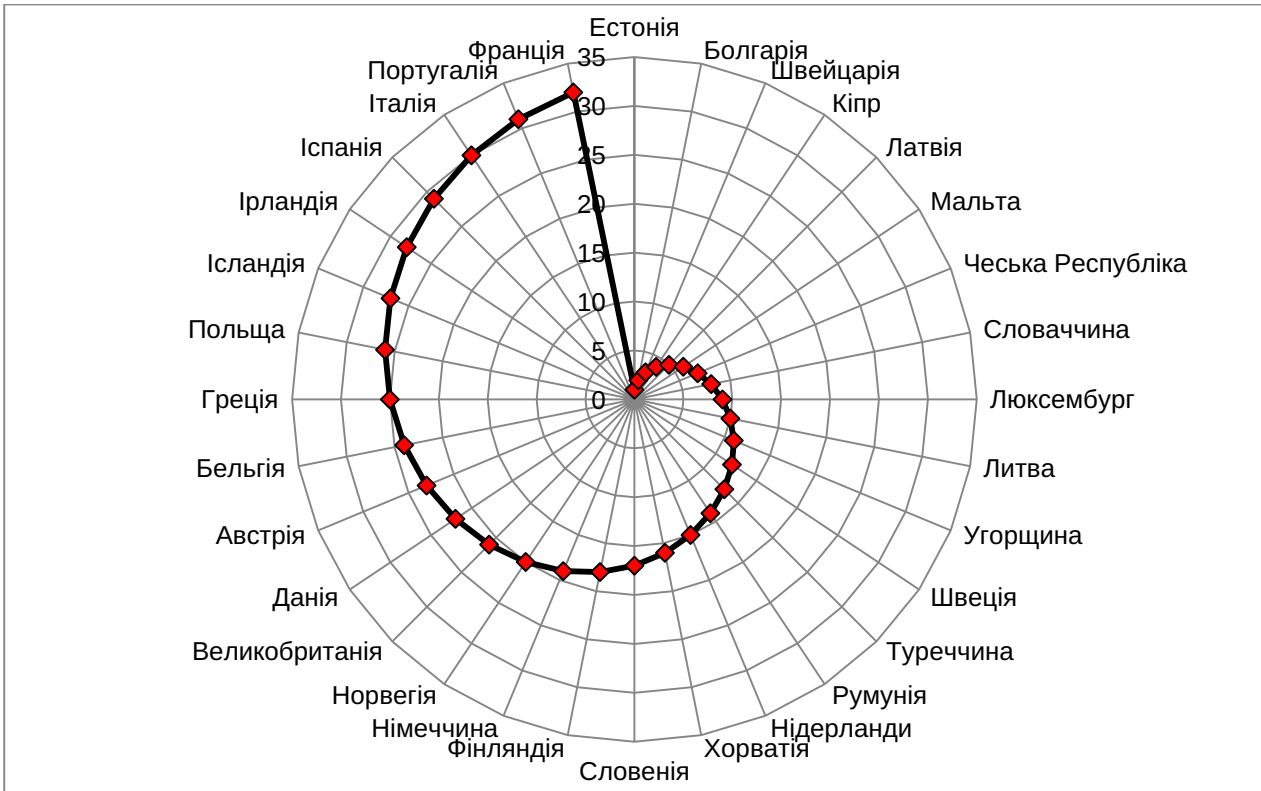

Рис. 5. Підсумковий рейтинг країн з встановленими граничними ставками в системі оподаткування

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 4; 6; 11]

Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про те, що особливістю системи оподаткування досліджених країн є спрямованість на захист інтересів споживачів, де Естонія посідає найкращі позиції, а Франція відповідно – найгірші (рис. 5).

В той же час, необхідно зазначити, що кожна країна стимулює підприємства брати участь у різноманітних програмах допомоги або захисту здоров'я населення на основі зменшення податкових зобов'язань, сприяє створенню здорової конкуренції на ринку, що розвиває підприємницьку діяльність. В Україні також варто створити умови підтримки та здорової конкуренції підприємств на ринку шляхом внесення певних змін у систему оподаткування, використовуючи досвід різних країн. Насамперед, держава може запровадити певні знижки ставок податків для певних груп товарів за прикладом країн ЄС. Такі заходи не зменшать надходжень до бюджету, адже знижки будуть компенсуватися сплаченими додатковими податками. Водночас, система оподаткування стимулюватиме українські підприємства зосередити більше уваги на якості та корисності пропонованих продуктів.

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану виправдано, що фіскальна політика потребує диверсифікації економіки шляхом оптимізації використання наявних ресурсів та пошуку невикористаних ресурсів [15].

Висновки з проведеного дослідження.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що система оподаткування є вагомим і ефективним інструментом фінансових відносин у державі. Систему оподаткування необхідно формувати таким чином, щоб сприяти розвитку виробничо-господарської діяльності підприємств, втілювати в життя різні стимули, які сприяли б значному прориву в найвагомішим напрямках економічного та соціального розвитку держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Сенишин Б.Б. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект). URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001261167>
2. Естонія – податки на прибуток та дивіденди для українців. URL: <https://simeinyi-budzhet.ua/personaltaxes/estonia-taxes/>
3. Income statistics – OECD countries: Comparative tables. Офіційний сайт Organisation for Economic Cooperation and Development. URL: https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=TABLE_I7
4. Офіційний сайт European Commission. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/advSearchForm.html?taxType=VAT
5. Taxation in Switzerland. URL: <https://fbs-tax.com/en/tax-planning/switzerland/taxation-in-switzerland/>
6. Оподаткування високих доходів. Порівняльний аналіз 41 країни. URL: <https://www.taxes.in.ua/>

7. Інформаційна довідка: Податкова система країн-членів ЄС. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZKX1.pdf

8. Taxation of Malta. URL: <https://sigtax.com.ua/nalogooblozhenye-na-malte>

9. Taxation in Hungary. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/hungary/tax-planning/>

10. Який податок на доходи платять фізособи в Європі: рейтинг країн. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/06/18/107646310/>

11. Податки в країнах Європи. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/podatki-v-krainah-evropi-migrgrupp.html>

12. Taxation in Cyprus. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/cyprus/taxation-in-cyprus/>

13. Каціло Д. Польща, Румунія, Угорщина, Туреччина та інші. Які податки в сусідніх з Україною країнах. Гід від Forbes. URL: <https://forbes.ua/money/ukraina-polshcha-rumuniya-ta-inshi-podatki>

14. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Сподарик Т.І. Фіскальне навантаження у національній економіці: динамічний аспект. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-2_0-pages-292_299.pdf

15. Bondaruk, T., Medynska, T., Nikonenko, U., Melnychuk, I., Loboda, N. Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions. URL: <https://iieta.org/journals/ijstdp/paper/10.18280/ijstdp.180412>

REFERENCES:

1. Loboda N.O., Chabaniuk O.M., Senyshyn B.B. (2021). Podatkovi kontrol u strukturi fiskalnoi polityky (funktsionalnyi aspekt) [Tax Control in the Structure of Fiscal Policy (the Functional Aspect)]. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001261167>

2. Estonia – podatky na prybutok ta dyvidendy dlia ukrainciv [Estonia – income taxes and dividends for Ukrainians]. URL: <https://simeinyi-budzheth.ua/personal-taxes/estonia-taxes/>

3. Income statistics – OECD countries: Comparative tables. Ofitsiynyi sait Organisation for Economic Co-operation and Development [Income statistics – OECD countries: Comparative tables. Official website of Economic Co-operation and Development]. URL: https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=TABLE_I7

4. Ofitsiynyi sait European Commission [Official website of the European Commission]. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/advSearchForm.html?taxType=VA

5. Taxation in Switzerland [Taxation in Switzerland]. URL: <https://fbs-tax.com/en/tax-planning/switzerland/taxation-in-switzerland/>

6. Opodatkuvannia vysokikh dokhodiv. Porivnialnyi analiz 41 krainy [Taxation of high incomes. Comparative analysis of 41 countries]. URL: <https://www.taxes.in.ua/>

7. Informatsiina dovidka: Podatkova systema krain-chleniv YeS [Informational reference: Tax system of EU member states]. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZKX1.pdf

8. Taxation of Malta [Taxation of Malta]. URL: <https://sigtax.com.ua/nalogooblozhenye-na-malte>

9. Taxation in Hungary [Taxation in Hungary]. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/hungary/tax-planning/>

10. Iakyi podatok na dokhody platiat fizosoby v Yevropi: reitynh krain [What income tax do individuals pay in Europe: country ranking]. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/06/18/107646310/>

11. Podatky v krainakh Yevropy [Taxes in European countries]. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/podatki-v-krainah-evropi-migrgrupp.html>

12. Taxation in Cyprus [Taxation in Cyprus]. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/cyprus/taxation-in-cyprus/>

13. Katsylo D. Polshcha, Rumuniia, Uhorshchyna, Turechchyna ta inshi. Yaki podatky v susidnikh z Ukrainoiu krainakh. Hid vid Forbes [Poland, Romania, Hungary, Turkey and others. What are the taxes in Ukraine's neighboring countries. Guide from Forbes]. URL: <https://forbes.ua/money/ukraina-polshcha-rumuniya-ta-inshi-podatki>

14. Loboda N.O., Chabaniuk O.M., Spodaryk T.I. (2021) Fiskalne navantazhennia u natsionalnii ekonomitsi: dynamichniy aspekt [Fiscal burden in the national economy: dynamic aspect]. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-2_0-pages-292_299.pdf

15. Bondaruk, T., Medynska, T., Nikonenko, U., Melnychuk, I., Loboda, N. (2023) Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions [Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions]. URL: <https://iieta.org/journals/ijstdp/paper/10.18280/ijstdp.180412>